

LA FAMÍLIA ROCA UMBERT

EMPRESARIS QUE EREN MÉS QUE SIMPLES
ESTIUJANTS A MONTORNÈS

Per Alfredo Cela

Catalunya va ser una de les primeres zones industrialitzades del món. La majoria de les fàbriques eren tèxtils i es localitzaven a Barcelona i als rius i ciutats de la rodalia. Aquestes empreses, habitualment familiars, comptaven amb l'avantatge que la indústria del vestit era necessària, no requeria un alt coneixement tècnic ni una inversió elevada, ni calia comprar gaire maquinària. En un país com el nostre, que havia d'importar l'energia i les màquines, aquestes darreres eren tan cares que es feien servir tant com era possible. Tanmateix, el treball era molt manual i calia contractar moltes persones, a qui els burgesos o mecànics eixerits que dirigien les empreses pagaven salaris de misèria que els permetien mantenir l'estret marge de beneficis que marcava la frontera entre la burgesia i la classe obrera.

A principis del segle XX els burgesos barcelonins, cansats del treball, les pugnes d'interessos amb els obrers, la pol·lució i la manca d'higiene de la ciutat, van començar a adquirir cases pairals o es van fer

construir cases modernistes com a segones residències a poblacions rurals properes. Així ho va fer també Josep Roca Umbert, que, amb el seu germà, gestionava des del despatx a Barcelona l'empresa tèxtil cotonera familiar Roca Umbert C.A., fundada el 1871 pel seu oncle Josep Umbert, qui havia arribat a ser l'empresari més ric de Granollers. En temps de Josep Roca Umbert la plantilla empresarial, que superava els 1.000 treballadors, era repartida en fàbriques al Bages i al Vallès, entre les quals la de Granollers –amb més de 500 obrers– n'era la més destacada, en ser de les poques factories prou grans com per fer la transformació del cotó des de la floca fins al producte acabat: camises, jocs de llit, bates, etc.

Quan, el 1933, Josep Roca Umbert i la seva esposa, Rosa Viñas, van decidir comprar el manso Vilallonga a la família Vinyallonga¹, Montornès era un poble format per petites cases i masies, amb poc més de 800 habitants. La població es dedicava principalment a l'agricultura i el ritme de vida era marcat per les hores de

sol i les campanes de l'església. A la família Roca Umbert els va semblar un bon lloc per gaudir de la natura i de la vida familiar en el temps de lleure, i mantenir-se, alhora, prop de les seves fàbriques.

Josep Roca Umbert i la seva esposa, Rosa Viñas, als anys 40. Col·lecció Família Roca-Umbert. Autor desconegut.

Can Vinyallonga l'any 1913. Institut Ametller d'Art Hispànic. Autors: Adolf Mas Ginestà o Pelai Mas Castañeda. (Garcia-Pey: 2011, 378)

Tanmateix, l'agitació política dels anys següents, esdevinguda després de la crisi econòmica del 1929, i la divisió social provocada per la guerra civil els obligà a deixar temporalment la casa. Amb l'alçament militar de 1936, el poble, que donava suport a la República, passà a controlar el

JOSEP ROCA UMBERT I LA SEVA ESPOSA COMPRAREN EL MANSO VILALLONGA DE MONTORNÈS COM A SEGONA RESIDÈNCIA O CASA D'ESTIUIG L'ANY 1933

carrer i els obrers prengueren control de les fàbriques. Els Roca Umbert van deixar Catalunya, i com tantes d'altres famílies burgeses es van passar al bàndol dels militars per por a les dures revenges i per tal de recuperar les propietats requisa-

des que els havien aportat riquesa, poder i status en el passat.² En absència dels Roca Umbert, els treballadors van gestionar l'empresa i l'Ajuntament habilità el manso Vilallonga com a residència per a set famílies.³ Però, finalitzada la guerra, el règim feixista⁴ liderat per Francisco Franco, va retornar les propietats a mans dels seus antics propietaris⁵ i la família recuperà l'empresa i la segona residència de Montornès.

Durant la postguerra els Roca Umbert anaren trampejant per mantenir el negoci, malgrat la baixa demanda i l'escassetesa de recursos energètics per produir teixits, fins que, poc a poc, i gràcies al suport incondicional dels obrers, tornaren a ser una família benestant. Mentrestant, Montornès, com altres municipis espanyols, s'esforçava a tornar a la normalitat, però fou una època de manca en què gran part dels montornesencs foren abocats a la misèria a causa de l'autarquia⁶, que derivà en el racionament i l'especulació amb els escassos recursos (estraperlo), i un període en el qual els vilatans van ser espantats amb la repressió franquista que pretenia contenir qualsevol protesta.

En aquells anys de dificultat l'església va recuperar el paper central en la vida pública que havia perdut durant la segona república. Tots els habitants, inclosos els Roca Umbert, es trobaven a missa, ja que l'ofici religiós era la principal activitat d'oci al poble. Els estiuiejants del manso Vilallonga –que ja eren admirats a

Josep Roca Umbert amb la seva filla, M. Rosa Roca-Umbert Viñas, al costat del cotxe familiar, el 1936, al Mas Vilallonga. Col·lecció Família Roca-Umbert. Autor desconegut.

Montornès per ser els únics que tenien cotxe, per vestir amb elegància, per ser educats i perquè als seus no els faltava de res – es feien veure en competir amb els de Forn, propietaris de ca l'Ametller, a l'hora de fer les donacions més espectaculars⁷:

ELS ROCA UMBERT EREN ADMIRATS AL POBLE PER SER ELS ÚNICS QUE TENIEN COTXE, PER VESTIR AMB ELEGÀNCIA, PER LA SEVA EDUCACIÓ I PER LES SEVES DONACIONS A LA PARRÒQUIA DE SANT SADURNÍ

Rosa Viñas va ser una de les principals contribuïdores en la reconstrucció del temple⁸; a més, la família regalà una estàtua i va finançar la decoració de l'interior de la parròquia. Això va aportar-los encara més prestigi entre els veïns.

Tanmateix, la contribució de la família no acabava amb les donacions a la parròquia, sinó que s'estenia també fins a les fàbriques de Granollers i Sant Feliu de Codines, on implementaren moltes millores, que ara ens podrien semblar paternalistes, però que en aquella època van fer menys dura la vida dels treballadors, tals com la creació d'una guar-

Rosa Viñas, la segona per la dreta, amb unes amigues de Montornès vers als anys 30. De fons es veu el mas Vilallonga, també anomenat Roca Umbert. Col·lecció Família Roca-Umbert. Autor desconegut.

deria infantil gratuïta, d'una aula d'hàbits domèstics per a les noies, el proveïment de penicil·lina als fills dels obrers o l'ofertament de descomptes en les compres gràcies al conveni amb un economat local.⁹

De fet, el negoci era el principal tema de debat durant els àpats familiars.¹⁰ Els caps de setmana que passaven a Montornès, els Roca Umbert gaudien de la casa i atenien les visites familiars tot compartint jocs, passeigs i converses, però sempre que podien s'apropaven a la fàbrica de Granollers, que era la joia de la corona, on els petits jugaven, mentre els pares comprovaven els telers i anaven introduint els més joves al negoci de mica en mica. Finalment, els diumenges per la tarda es relaxaven abans de tornar a Barcelona. Si calia fer reformes a la casa els propietaris avisaven els mecànics de l'empresa, perquè les fessin els dies feiners, de manera que tot fos preparat pel proper cap de setmana.¹¹

La següent generació familiar, formada pel fill de Josep Roca Umbert i els fills dels seus germans Esteve i Remedios -Enric, Josep Maria i Joan Casals, respectivament- va aprofitar la liberalització de l'economia per part del règim franquista per ampliar el negoci i centralitzar-lo a la planta de Granollers. Així als anys 60 i primers 70, la feina feta, l'arribada d'inversions estrangeres, la bona conjuntura econòmica i l'augment del nivell de vida a Espanya van permetre a Roca Umbert S.A. viure una de les seves etapes daurades.

Tanmateix, aviat la família va veure en el proveïment d'aigua de la fàbrica un motiu de preocupació. Un altre cop, Montornès jugà un paper important en la història dels Roca

Josep Roca Umbert, Rosa Viñas i un dels seus fills, a la dreta, al costat del director de la fàbrica anomenada can Federic, propietat dels empresaris, i de la directora del cosidor de l'empresa en una missa celebrada a la guarderia infantil de Roca Umbert C.A. a Granollers. Dècada 1940-1950. Arxiu Municipal de Granollers. Autor: Esteve Gironella.

Família Roca Umbert - Viñas, als anys 40, a la casa d'estiu de Montornès. Col·lecció Família Roca-Umbert. Autor desconegut.

Umbert: el 1964, els nous gerents de la fàbrica van utilitzar la bona fama que tenien al poble per acordar amb l'Ajuntament la captació de part de l'aigua del riu Mogent per proveir la factoria granollerina i i la seva devolució al curs fluvial un cop depu-

amb què es movien els motors, havien ascendit ràpidament. A més, havia crescut la competència de productes amb una qualitat similar i preus molt més barats, fets als nous països que abans havien format part dels imperis europeus.

EL PRESTIGI I LES BONES RELACIONS DE LA FAMÍLIA AMB EL POBLE FOREN CLAU PER ACORDAR AMB L'AJUNTAMENT DE MONTORNÈS LA CAPTACIÓ DE PART DE L'AIGUA DEL RIU MOGENT PER A LA PROVISIÓ DE LA FÀBRICA DE GRANOLLERS

[15]

rada. Sis mesos després, els calderers van acabar les dues canonades entre el riu, al seu pas pel Raval de Montornès (Vilanova del Vallès), i Granollers.¹² Tot i així, el 1974 els empresaris van ser acusats de contaminar el riu. Els veïns van començar a veure els inconvenients del creixement econòmic i es queixaren que el Besòs era un dels rius més bruts d'Europa i baixava ple de residus urbans i industrials. Finalment, però, la demanda va ser anul·lada, perquè l'empresa s'encarregava de depurar l'aigua que utilitzava.¹³

En aquella dècada, els Roca Umbert van complementar l'ús de segona residència del maso Vilallonga amb el manteniment d'una granja a la finca que els aportà beneficis extres. Aquells ja no eren anys de vaques grosses per als Roca Umbert. El tèxtil ja no els aportava aquell petit marge de beneficis d'antany perquè el preu de la mà d'obra i del petroli

El 1976, iniciaren el desmantellament de la fàbrica de Granollers. El negoci es va traslladar paulatinament a la Batllòria, però com als empresaris els calia invertir en la renovació de la maquinària a un ritme equiparable a l'existent avui dia al món de la informàtica, a principis dels 90 els Roca Umbert van decidir que els sortia més a compte tancar l'empresa i van passar a dedicar-se a negocis més rendibles que el tèxtil.¹⁴

Casa Manso Villalonga, l'any 2002. Autor: Orland Mena Casals (Mena Casals: 2005, 28)

Família Roca-Umbert, al Manso Calders, el 6 de juny de 1998. Col·lecció Família Roca-Umbert. Autor desconegut.

Avui són els néts de Josep Roca Umbert els qui resideixen temporalment a Montornès per gaudir de la tranquil·litat i la natura que enyoren a Barcelona. La nissaga familiar encara gaudeix de popularitat i bona imatge entre els fills de Montornès, que valoren la seva proximitat amb els montornesencs i les montornesenques. Tot i això, la recent extensió de la democràcia, de l'estat del benestar i el creixement del municipi a partir del nucli de segones residències i de fàbriques ha fet passar aquesta família més inadvertida. Malgrat tot, és necessari recuperar la seva història per reivindicar el passat de Montornès com a poble d'estiu, un passat que mostren amb orgull altres municipis de la nostra comarca com la Garriga o Cardedeu. ●

REFERÈNCIES

¹ Segons Garcia-Pey, el nom de manso Villalonga deriva d'una anotació errònia esdevinguda en tornar a delimitar els límits de la finca el 1871, quan aquesta era propietat de Jaume Vinyallonga. Vegeu: Enric Garcia-Pey, *Montornès del Vallès. Recull onomàstic*. Montornès: Servei de Cultura de l'Ajuntament de Montornès, 2011.

² Vegeu: Joan Garriga, Josep Homs i Joaquim Ledesma, *Granollers 1936-1939: Conflicte revolucionari i bèl·lic*, vol I, Barcelona: El Racó del llibre de text, 1989-1990; Jordi Abel i Jacint Jordana, *L'activitat industrial al Vallès Oriental*, Barcelona: El Racó del llibre de text, 1989, pàg. 226-227, i Carme Molinero i Pere Ysàs, *Els industrials ca-*

talans durant el franquisme, Vic: Eumo, 1991.

³ Entrevista a Rosa Maria Roca-Umbert Viñas, filla de Josep Roca Umbert, realitzada per l'autor el 7 de novembre del 2010.

⁴ L'estat franquista era feixista perquè sorgí en el període d'entreguerres, com el règim feixista italià i el nazi alemany. Com aquests tenia un líder, suposadament escollit per Déu com a salvador de la pàtria, que controlava el poder legislatiu, l'executiu i el judicial, i era el màxim càrrec de l'exèrcit. El règim només tenia un partit únic, que era antiliberal, i va ser creat com a forma d'aturar el desenvolupament de la democràcia i evitar qualsevol risc de que les classes dirigents tradicionals es veiessin condicionades per la pressió popular i haguessin de fer concessions a les classes obreres que igualessin la societat. Perquè això no passés, el règim actuava de forma violenta davant qualsevol protesta. La diferència del règim feixista espanyol amb els altres esmentats és que va durar més, ja que es va saber adaptar a les circumstàncies internacionals i perquè, a Espanya, els militars i l'Església tenien més poder que a Itàlia o Alemanya.

⁵ Entrevista a Rosa Maria Roca-Umbert, *op cit.*, i Enric Garcia-Pey, *op. cit.*

⁶ S'entén per autarquia l'estratègia econòmica que vol mantenir un territori amb els seus propis recursos. En una Espanya sense primeres matèries com el cotó, sense petroli i sense suficients aliments per als seus habitants, l'autarquia va ser un fracàs que retardà la recuperació del país després de la guerra civil.

⁷ Entrevista a Josep Maymó, realitzada per Sergio Arevalo, Esther Garrido i l'autor el 8 de maig de 2011.

⁸ La contribució dels Roca-Umbert va ser de més del doble de la mitjana, tot i que més reduïda que la d'altres famílies amb propietats més esteses com els Muntades, amos de l'empresa cotonera España Industrial, que estuejaven al manso Calders, o els terratinents agrícoles de famílies nobiliàries i de la burgesia agrària local. "Còpia del padró aprofitada per la parròquia per vehicular donatiu de la reconstrucció de l'església i la rectoria". Dins: *Padró de contribuents, Contribució territorial*, 1946, AMMV.

⁹ Alfredo Cela, *La vida quotidiana a la indústria tèxtil catalana. Un estudi de cas, Roca Umbert a Granollers (Barcelona), 1936-1991*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), 2008.

¹⁰ Entrevista a Rosa Maria Roca-Umbert Viñas.

¹¹ Entrevista 14, mecànic, 6 de setembre de 2007 i entrevista 44, mecànic, 18 d'octubre de 2007, Alfredo Cela, *op. cit.*, 2008; i Expedientes de obras calle manso Villalonga, 1944 i 1949, AMMV.

¹² Expediente para licencias de obras: instada por D. Roca-Umbert S.A., 19 maig 1964, Arxiu Municipal de Montornès del Vallès (AMMV).

¹³ *Denuncia del Ayuntamiento de Montornés del Vallés contra Roca Umbert, S.A.*, 1974, AMMV.

¹⁴ Entrevista a Rosa Maria Roca-Umbert Viñas, 7 de novembre de 2010, i entrevista feta per l'autor a Esteve Roca-Umbert Martínez, fill de Josep Maria Roca-Umbert Clapès, 26 d'octubre del 2010.

L'AUTOR

Alfredo Cela és llicenciat en Història per la Universitat Autònoma de Barcelona i màster en Història comparada dels segles XVI-XX, per la mateixa universitat.

Ha realitzat treballs de recerca centrats en el patrimoni industrial del Vallès Oriental, entre els quals destaca *Història social de Roca Umbert a Granollers*, que va merèixer un accèssit al Premi Bonaplata.

Actualment està realitzant la seva tesi doctoral sobre l'arqueologia industrial de la indústria tèxtil cotonera catalana, en què analitza, entre d'altres, la fàbrica granollerina dels Roca Umbert, temàtica sobre la qual va publicar un article a la revista *Ponències* de 2011.